

En fransk Churchill

av Bo g Hall

TITEL:

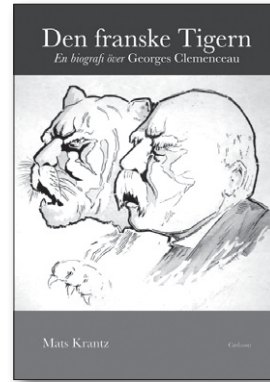
Den franske Tigern. En biografi över Georges Clemenceau

FÖRFATTARE:

Mats Krantz

FÖRLAG:

Historiska Media, 2016



BLAND FACKHISTORIKER BRUKAR det hävdas att 1900-talets båda världskrig och det därefter följande kalla kriget hängde samman och att det i själva verket rörde sig om en enda konflikt som bara bytte yttre skepnad ett par gånger. Allt mer har en samsyn sålunda uppnåtts om att 1919 års Versaillesfreds utomordentligt hårda villkor gentemot tyskarna, med skulderkännande, landavträdelser, enorma skadestånd etcetera, i själva verket var ett misslyckande av kolossalt format och en direkt utlösande faktor bakom andra världskriget. Skulden för detta har brukat läggas på Frankrike och England och då framför allt på den franske premiärministern Georges Clemenceau (1841–1929), med starkt stöd av hans brittiske, nästan lika stridslystne kollega David Lloyd George. Därför är det med stort intresse man tar del av denna nya biografi över den franske krigsledaren, särskilt som den skrivits av en svensk och därför möjligen kan förväntas prestera en någorlunda opartisk syn på hans roll. Hur ansvarig var han egentligen för det hårda utfallet?

Vill läsaren ha svar på den frågan kommer dock en hel del av förhoppningarna på skam. Författaren Mats Krantz skriver visserligen bra men i övrigt tycks hans kvaliteter främst

bestå i ”ett mycket stort intresse” för den franske statsmannen. I omslagstexten utsågs att Krantz inte är historiker men ”en genuint bildad person” med en karriär bakom sig inom svensk bryggerinäring samt femton år i branschen i Ryssland. I förordet framhåller han själv att han blivit fängslad av denne märkvärdige franske politiker men saknat en modern biografi över honom och bestämt sig för att själv skriva den eftersom ingen annan tycktes hålla på med det. Ytterligare en anledning till bokens tillkomst skulle vara att han menar att Clemenceau djupt felaktigt och nästan ensam fått bära ansvaret för de hårda fredsvillkoren i Versailles; vilket han hoppas att boken i någon mån ska medverka till att ändra på.

Och förvisso besitter och redovisar författaren en djup kunskap om sin huvudperson; alldeles uppenbart resultatet av omfattande läsarmödor liksom av många studiebesök, bland annat i Paris och i det Vendée, som såg Clemenceau födas. Dennes familjeförhållanden redovisas liksom hans väg upp mot höjderna till att bli en politiker och tidningsman av vad vi idag skulle kalla ett socialliberalt snitt. Att han var en egensinnig och hårdför politiker ges det många belägg för i boken; något som också förklarar

varför han fick smeknamnet ”Tigern”. Med den samtidige franske presidenten Raymond Poincaré stod han sålunda i ständigt konflikt, vilken inte ens kunde mattas av under världskrigets sista båda avgörande år då den 76-åriga Clemenceau hade övertagit premiärministerposten. Inte förbättrades bilden av att detta dessutom var en period som präglades av en ömsesidig misstro, för att inte säga förakt, mellan ledande politiker och högre militärer i Frankrike.

Utvecklingen av relationerna till Joseph Caillaux, en gång finansminister i hans första, och för franska förhållanden långvariga, ministär, utgör kanske det mest karaktäristiska inslaget i detta sammanhang. Båda hörde från början hemma i en radikal, antiklerikal vänster och stod på samma barrikader mot kyrkan och militärledningen i Dreyfusaffären. Efterhand blev dock de två bittra konkurrenter, snarast dödsfiender, och utkämpade upprepade strider om den högsta politiska makten. Kulmen nåddes när Clemenceau 1918 lät åtala Caillaux, åberopande vissa landsförrådiska aktioner denne stått för, och ville få honom dömd. Men dödsdomen blev till slut upphävd och efter tre år i fängelse fick denne efterhand på nytt ministeruppdrag. Envigen mellan de två upphörde dock aldrig, något som i Sverige bland andra Fredrik Böök uppmärksammade, och fortsatte med direkt äreröriga påståenden i memoarer och efterlämnade skrifter. Denna konflikt behandlas emellertid bara kortfattat i Krantz bok och hade förtjänat större utrymme eftersom den sätter Clemenceaus person och sätt att uppträda i en så tydlig blixtbelysning.

Och framför allt saknas de utlovade texter som skulle tona ner den franske premiärministerns huvudansvar för den hårda freden. Såvitt jag kan finna tillför Krantz överhuvud taget inget nytt i denna fråga utan understryker snarare dennes mycket avgörande roll när fredsvillkoren hamra-

des fram. På flera sätt framgår sålunda hur centrala dennes insatser var i diskussionerna inom segrarmakternas krets. Någon enighet skulle sannolikt inte ha nåtts utan hans fasta hand och styrning av processen. I själva verket finns det tecken på att han hade önskat ett för Tyskland ännu värre resultat. Om alltså boken på denna punkt innebär en klar besvikelse bör sägas att den inom andra områden innehåller viss, oväntad information. Sålunda drar Krantz fram intressanta likheter mellan Winston Churchill och den franske premiärministern.

De kände varandra väl och talade varandras språk, även bokstavligt. Som brittisk minister för krigsmaterial i första världskrigets slutskede hade Winston Churchill flera anledningar att hålla nära kontakt med den franske ledaren. Båda hade också det gemensamt att de vid tämligen hög ålder, 1917 respektive 1940, fick rycka in och rädda sina länder i utomordentligt hotfulla lägen.

Som framgått har recensenten flera invändningar mot boken, kanske främst på grund av dess emellanåt lätt amatöraktiga framtoning. Till en del borde detta ha rättats av en aktiv förlagsredaktör, som kunnat stryka diverse onödiga utvickningar liksom direkta upprepningar. Men alldeles för ofta använder sig författaren av diffusa formuleringar såsom ”enligt uppgift”, ”det hävdas” eller att någon ”lär ha sagt” utan närmare kommentarer om proveniens etcetera.

Därmed lämnas läsaren i sticket när det gäller att pröva rimligheten i de fakta som då återgivits. Likaså presenterar han emellanåt rena skrönor eller anekdoter, som möjligen kan vara roande men ofta måste betraktas som åtminstone dubiösa. Denna bristfälliga eller direkt uteblivna källredovisning och värdering minskar givetvis behållningen. I slutet ingår visserligen en litteraturlista men den är alldeles för kort och uppvisar dessutom stora luckor. Exempelvis saknas

där, ofattbart nog, Richard M. Watts standardverk *Europeisk tragedi. Versailles och den tyska revolutionen* (1970). Och av Jan Olof Olssons (signaturen Jolo) fina serie om första världskriget anges den andra delen men inte den tredje, *Rivna fanor* (1975), där krigets upplösning med fredsförhandlingarna och den franske krigsherren står i centrum. Man får ändå vara tacksam över att boken försetts med ett namnregister och att illustrationerna är väl valda.

Sammanfattningsvis måste mitt omdöme om boken bli ett vemodigt konstaterande att ”detta var synd på så fina ärtor”. Allt hade rimligen blivit bättre om förlaget kostat på en översättning av någon av de nya biografier över Clemenceau som på sistone utgivits i Frankrike.

Recensenten är fil dr, f d kommersråd och ledamot av KKrVA.